

**Karolinska
Institutet**

KAROLINSKA
Universitetssjukhuset

Sztokholm, 2015-05-12

Recenzja rozprawy doktorskiej

mgr Justyny Podgórskiej-Bednarz

**pt. „Czynniki ryzyka i występowanie nadwagi i otyłości u dzieci i młodzieży z
niepełnosprawnością intelektualną w wieku szkolnym w województwie podkarpackim”**

Jednym z ważnych aktualnych zagrożeń zdrowotnych jest zwiększający się odsetek osób wykazujących nadwagę i otyłość. Problem ten występuje na całym świecie i dotyczy różnych osób niezależnie od wieku, płci, pochodzenia etnicznego, czy miejsca zamieszkania (kraje rozwinięte i kraje rozwijające się). Niepokojącym zjawiskiem jest narastający odsetek osób z nadwagą i otyłością w populacji rozwojowej. Przyczyny tego stanu rzeczy nie są do końca poznane. Występowanie otyłości u dzieci wiąże się ze zwiększonym ryzykiem otyłości, przedwczesnej śmierci oraz niepełnosprawności w okresie dorosłości.

W okresie ostatnich 3 dekad zwrócono większą uwagę na występowanie nadwagi i otyłości wśród osób z niepełnosprawnością intelektualną, jednak dotychczasowe analizy dotyczyły głównie dorosłych. Badania nad częstością występowania oraz przyczynami nadwagi i otyłości w populacji rozwojowej dotkniętej niepełnosprawnością intelektualną są, zwłaszcza w naszym kraju, ciągle niewystarczające co ogranicza możliwość wyciągnięcia wiążących wniosków odnośnie tego problemu. Dlatego wybór tematu rozprawy doktorskiej uważam za aktualny i ciekawy, stwarza on bowiem możliwość udzielenia odpowiedzi na wiele pytań jakie się rodzą w tym zakresie.

Część opisowa pracy

Praca jest napisana w sposób typowy dla rozpraw doktorskich opartych o wyniki badań empirycznych. Liczy łącznie 248 stron druku (w tym właściwego tekstu 178 stron), 4 ryciny, 92 tabele oraz poparta jest piśmiennictwem liczącym 543 pozycje (z czego 213 pochodzi z lat 2010–2015).

We wstępie liczącym 44 strony doktorantka przedstawia spotykane w literaturze

przedmiotu definicje nadwagi i otyłości, wybrane czynniki ryzyka ich rozwoju, a także epidemiologię, ryzyko zdrowotne, konsekwencje socjoekonomiczne i ekonomiczne, oraz sposoby profilaktyki i leczenia nadwagi i otyłości. Wstęp kończy krótkie omówienie wybranych zagadnień związanych z niesprawnością intelektualną istotnych dla podjęcia badań, których wyniki są prezentowane w przedmiotowej rozprawie doktorskiej.

Cel pracy doktorantka formułuje w 2 zadaniach:

1. Czy występowanie nadwagi i otyłości w grupie dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną wykazuje znamienne różnice w stosunku do częstości występowania nadwagi i otyłości w grupie dzieci bez niepełnosprawności intelektualnej?
2. Które z wybranych czynników biologicznych, socjoekonomicznych oraz związanych ze stylem życia zwiększają ryzyko występowania nadwagi i/lub otyłości w badanej grupie?

Badania empiryczne zostały przeprowadzone w okresie od maja 2012 r. do czerwca 2014 r. w grupie 588 osób z niepełnosprawnością intelektualną (lekkiego lub umiarkowanego stopnia u 90,8% badanych) w wieku 7–18 lat oraz wśród ich 588 rówieśników bez orzeczonych deficytów intelektualnych, którzy stanowili grupę porównawczą. Wszyscy badani pochodzą z województwa podkarpackiego. Jako metody i narzędzia badawcze zastosowano: pomiar podstawowych parametrów antropometrycznych (masa ciała, wysokość ciała, obwód talii), autorski kwestionariusz ankiety skonstruowany przez doktorantkę w oparciu o literaturę przedmiotu, w celu oceny aktywności fizycznej dzieci posłużono się kwestionariuszem *PAQ-C (Physical Activity Questionnaire for Older Children)*, w przypadku młodzieży zastosowano kwestionariusz *PAQ-A (Physical Activity Questionnaire for Adolescents)*, ocenę typowego sposobu żywienia dokonano na podstawie metody 24-godzinne wywiadu o spożyciu. Obliczeń statystycznych dokonano za pomocą pakietu statystycznego Statistica 10.1 PL. W ocenie znamienności statystycznej uzyskanych wyników zależnie od wskazań korzystano z testów t-Studenta, chi-kwadrat oraz regresji logistycznej w celu analizy wieloczynnikowej.

Wyniki badań doktorantka pogrupowała prezentując charakterystykę porównawczą obu badanych grup oraz wpływ badanych czynników ryzyka na występowanie nadwagi i otyłości w analizowanych grupach. Rezultaty zostały zaprezentowane w 81 tabelach, które przedstawiają wyniki szczegółowych badań częściowych służących kolejno realizacji celów pracy.

W części pracy „Dyskusja” liczącej 27 stron doktorantka przedstawia interpretację otrzymanych wyników badań własnych oraz dokonuje ich konfrontacji z wynikami badań innych autorów. Zwraca uwagę fakt bardzo dobrej klasyfikacji na podgrupy, które poza tym są liczniejsze niż w wielu innych poprzednich pracach. Na tym tle rozprawa doktorska wypada bardzo korzystnie.

Na podstawie przeprowadzonych badań doktorantka wysuwa 4 wnioski. Wyrażają one częstsze występowanie nadwagi i otyłości u dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną (31,6%) w porównaniu do ich zdrowych rówieśników (20,7%). Ponadto ustalono, że dzieci z bardziej zaawansowanym stopniem niepełnosprawności intelektualnej (umiarkowanym i znacznym) są obciążone wyższym ryzykiem wystąpienia nadmiernej masy ciała. Z badań wynika, że starszy wiek, sztuczne karmienie noworodka/niemowlęcia, krótki okres karmienia naturalnego, starszy wiek matki w chwili porodu, a także nadmierna masa ciała rodziców stanowią biologiczne czynniki ryzyka występowania nadwagi i otyłości w badanej grupie dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną. Także niski status ekonomiczny rodziny, jej duża liczebność oraz niższy poziom wykształcenia rodziców (wykształcenie średnie lub zawodowe) zwiększało ryzyko nadwagi i otyłości u dzieci szkolnych z niepełnosprawnością intelektualną. Natomiast czynnikami związanymi ze stylem życia, które predysponują do wystąpienia nadwagi i otyłości w populacji dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną są niska aktywność fizyczna, rzadkie spożywanie owoców i warzyw oraz nadmierna podaż soli w diecie.

Część oceniająca pracy

Recenzowana rozprawa doktorska jest przykładem dobrze zrealizowanego zadania badawczego. Opinia ta wynika z kilku przesłanek, takich jak:

- wybór ważnego teoretycznie i praktycznie tematu
- wybór właściwej metodologii dla rozstrzygnięcia problemów badawczych
- właściwa identyfikacja odpowiednich osób do badanych grup
- właściwie przeprowadzona analiza statystyczna, a następnie synteza wyników i wyciągnięcie wniosków

Praca ma należyłą objętość jako całość, jak również właściwe proporcje

poszczególnych części składowych. Jest napisana w dobrym stylu, zrozumiałym językiem, a przy tym staranna pod względem graficznym. Odbiór treści jest ułatwiony przez odpowiednie wyróżnienia tekstu w postaci różnego typu i grubości czcionki. Występujące w tekście błędy gramatyczne i stylistyczne nie umniejszają tej oceny.

We wstępie doktorantka prezentuje bardzo dokładnie dotychczasowy stan wiedzy na temat nadwagi i otyłości. Omawia także ten problem w populacji dzieci i młodzieży, zwracając uwagę na niedostateczną wiedzę w tym zakresie w odniesieniu do osób z niepełnosprawnością intelektualną, co uzasadniało podjęcie własnych badań przez doktorantkę.

Cele pracy pokrywają się z najważniejszymi pytaniami jakie się rodzą na obecnym etapie wiedzy w zakresie występowania nadmiernej masy ciała w grupie dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną.

Opis wykorzystanych w pracy metod jest przystępny oraz zrozumiały i poza nielicznymi wyjątkami, jak brak zdefiniowania „małego”, „średniego”, czy „dużego” spożycia soli przez osoby badane – nie budzi zastrzeżeń. Również podanie przyczyn niepełnosprawności intelektualnej w opisie grupy badanej, zwłaszcza w kontekście jej komentowanego podziału na stopnie ciężkości (lekki, umiarkowany, znaczny), podniosłoby walory poznawcze przeprowadzonych badań i ułatwiło publikację uzyskanych wyników. Wyniki badań są przedstawione w przejrzystych, nie przeładowanych danymi, kolorowych tabelach, z dodatkowymi wyróżnieniami rezultatów, które są istotne statystycznie.

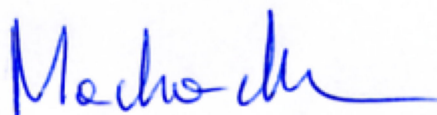
Na podstawie zebranego materiału doktorantka wykonała ponad 80 niejednokrotnie złożonych analiz, które następnie skonfrontowała w rozdziale „Dyskusja” z danymi z piśmiennictwa polskiego i światowego. Recenzentowi imponuje swoboda z jaką doktorantka porusza się w temacie nadmiernej masy ciała w ogóle oraz w szczególności w populacji rozwojowej. Z obowiązku recenzenta zwrócę uwagę na w moim odczuciu niewystarczająco szczegółową część dotyczącą propozycji praktycznego zastosowania uzyskanych wyników badań w zapobieganiu rozwojowi nadmiernej masy ciała w populacji rozwojowej z niepełnosprawnością intelektualną. Jednak w ujęciu całościowym rozdział „Dyskusja” świadczy niezbitnie o dogłębnej znajomości tematu przez doktorantkę oraz jej analitycznym spojrzeniu na badane zagadnienia.

Cztery wnioski jakie doktorantka wysnuła ze swoich badań pokrywają się z celami

pracy i są w pełni uzasadnione. Mają one ważne znaczenie poznawcze oraz praktyczne w odniesieniu do populacji rozwojowej województwa podkarpackiego. Poszerzają one naszą wiedzę na temat występowania nadwagi i otyłości w populacji rozwojowej z niepełnosprawnością intelektualną i stanowią dobry punkt wyjścia do poszukiwania rozwiązań mających na celu zapobieganie temu problemowi zdrowotnemu.

Reasumując uważam, że przedstawiona mi do oceny rozprawa doktorska spełnia wszystkie wymogi formalne stawiane pracom na stopień naukowy doktora nauk o zdrowiu. Biorąc pod uwagę dorobek naukowy doktorantki, wartości poznawcze i praktyczne jakie wniosły jej badania mam przyjemność wystąpić do Wysokiej Rady Wydziału Medycznego Uniwersytetu Rzeszowskiego z wnioskiem o dopuszczenie magister Justyny Podgórskiej-Bednarz do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Dr hab. n. med. MACIEJ MACHACZKA
Specjalista chorób wewnętrznych
Specjalista hematolog
OIL Kraków: 3627547
tel. kom. +48 604 611 162

Dr hab. n. med. Maciej Machaczka, Prof. UR